

לילה אחד עצבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תשד
ערש"ק פרשת וילך

"לקוח את ספר התורה" - ציווי

קרבת השי"ת כאב לבניו

בגדר מצוות תשובה ווידוי

שליח הציבור בימים הנוראים

כד

לקראת שבת

כאיל במהירות נפלאה ויעמוד על מקום מושבו - על כסא ידי האברכים מכה כף אל כף ומנגן בדבקות נפלאה.

לא רק מארחות חיי הוד כ"ק רבותינו הק' ומדריכיהם הקדושים לומדים החסידים הרבה אלא אף גם מדרכי החסידים וארחות חייהם לומדים החסידים הרבה.

(אגרות קודש ח"ח עמ' רפגה)

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת וילך, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תשד), והוא אוצר בלום בענייני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי העניינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי פוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויזכר לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

לקראת שבת

כנ

את הליכותיהם להוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' - על חג השבועות והי' מתעכב שמה איזה שבועות, ולהיותו רציני ביותר ("א' ערנסטער") אהב את הבדידות והי' יוצא [אל] השדה להרבה שעות ולומד שם ומתעמק במחשבותיו, ונודמן אשר הוד כ"ק אדמו"ר מצאאו יושב שם ומני אז הנה בכל שנה ושנה נפגש עם החסיד ר' שאול שלום והרבה ספורים ומאמרי תורה שמע ממנו.

"יש לשמור על גופו של יהודי"

בשנת תר"ח נתמלאו להחסיד ר' שאול שלום תשעים שנה, חסידי האראדאק ובראשם החסיד ר' פנחס ליב נ"ע המשפיע התאוננו לפני כ"ק דודי-זקני הרב ברוך שלום נ"ע [בנו הבכור של הרבי ה'צמח צדק'] על הישיש ר' שאול שלום אשר חוץ מזה שהוא טורח במאד ללכת רגלי מהאראדאק ואינו מתחשב עם זקנותו הנה השתתף בריקודים והטריח עצמו לרקוד [מיין ריקוד] 'קאזאצקע' כרגילותו בימי עלומיו עם בן גילו החסיד ר' שמואל מונקעס. כ"ק דודי-זקני סיפר את הדברים להוד כ"ק אביו אדמו"ר צמח צדק. וכשנכנס ר' שאול שלום ליחידות להוד כ"ק אדמו"ר צ"צ אמר לו הוד כ"ק אדמו"ר:

"יש לשמור על גופו של יהודי, ככל שהגוף נעשה מבוגר יותר אזי יש להתייחס יותר בדרך ארץ כלפי מצוות הציצית והתפילין שהוא נושא; עליכם לשמור על הגוף, יהודי צריך לשמור על הגוף כיון שתכלית הכוונה היא 'שוב', שזהו יתרון המעלה ב'רצוא' של רבי עקיבא [ביחס לחבריו שנכנסו לטייל בפרד"ס] שהוא הגיע לעומק הפנימיות של ה'רצוא' ותכליתו - ה'שוב' למטה ולעשות 'כלים' לאלקות באמצעות הגוף".

מכה כף אל כף ומנגן בדבקות נפלאה על כסא ידי האברכים

החסיד ר' חנוך הענדל נ"ע סיפר לי שהוא הי' נוכח באותו מעמד כשהחסיד ר' שאול שלום יצא מ'יחידות' וסיפר להחסידים את אשר אמר לו הוד כ"ק אדמו"ר ב'יחידות' ואמר:

"אחי ורעי כחי עתה ככחי אז ללכת 'קאזאצקע' נפלאה אבל מכיון שכ"ק אדמו"ר אמר שצריכים לשמור את הגוף אין אני רשאי ללכת את הריקוד של 'קדש הקדשים' [=הריקוד שהחסידים נהגו בו בצאתם מה'יחידות'], ולכן עשו 'כסא של ידיים' ("האנד ביינקעלע"), ו"הזקן כמו הצעיר" ("סטארי יאק מאליי"), ואשב על כסא ידכם ונקיים את הריקוד של 'קדש הקדשים'".

כרגע נגשו שני אברכים בעלי קומה ובעלי זרוע והשליבו ידיהם ונעשה כסא והחסיד ר' ש"ש ישב על כסא ידיהם ויצאו במחול בניגון ידוע מתאים למחול זה, עודם מנגנים בנעימה בהשתפכות הנפש והנה פתאום קפץ החסיד ר' שאול שלום מעל מושבו וידלג

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב רפאל לבנוני, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

לתת כבוד לגוף

"אחי ורעי כחי עתה ככחי אז ללכת 'קאזאצקע' נפלאה אבל מכיון שכ"ק אדמו"ר
אמר שצריכים לשמור את הגוף אין אני רשאי ללכת את הריקוד של 'קדש
הקדשים"

בכל שנה הי' הולך רגלי לליאזנא ליאדי וליובאוויטש

אחד ממקושרי הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ור'
שאול שלום הכהן שמו מהראדאק. - הי' ממחונכי כ"ק בעל 'פרי הארץ' נ"ע ומחסידים
הראשונים של הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, ואח"כ ממקושרי וחסידיו הוד כ"ק אדמו"ר
האמצעי ואח"כ אצל הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק 'צמח צדק'.

החסיד ר' שאול שלום הי' למדן גדול בנגלה ובדא"ח ועוסק בעבודה שבלב ופרנסתו
היתה מצוי' לרווחה מעבודת הגנים ("אגאראדניק") שהי' עובד בעצמו ובני ביתו עוזרים
על ידו, ובזמן הנטיעה עידור וכינוס שהיתה עבודה מרובה הי' שוכר עוזרים חוץ מבני
ביתו.

הוא - ר' שאול שלום - הי' בעל צדקה וגומל חסדים ואשתו היתה מפורסמת במדת
הכנסת אורחים ובקור חולים עניים, ודרכו הי' שבכל שנה הי' הולך רגלי לליאזנא ליאדי
וליובאוויטש וכשנתמלאו לו שבעים שנה הי' הולך פעם בשתי שנים.

הוד כ"ק אדמו"ר 'צמח צדק' הכיר את החסיד ר' שאול שלום עוד מימי ילדותו
כשהי' בא לליאזנא, כי הוד כ"ק אדמו"ר כשהי' קטן אהב מאד את השדה והדרת הטבע.
החסיד הר' שאול שלום היתה קביעת זמנו לעלות לרגל - כך היו קוראים החסידים הזקנים

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש

"לקוח את ספר התורה" - ציווי

מדוע מאחר רש"י את תיבת "הלוך", ומביאה רק לאחר התיבות "זכור" ו"שמור" הכתובות לאחרי בתורה?! / רש"י בא ללמד ש"לקוח" הוא ציווי ולא "לשון מקור", ואת זאת מלמדים "זכור" ו"שמור" וה"הלוך" המופיע לאחריהם - בנביאים, שרק שם הוא בל' ציווי / ביאור "לשון מקור" בדרך הרמז - יחידה שבנפש החודרת במוחין - "זכור", מדות - "שמור", עד לכח המעשה - "הלוך"

(עי' לקוטי שיחות ח"ד עמ' 135 ואילך)

ט. פנינים עיונים וביאורים קצרים

שנה ראשונה או שנה שמינית? / בין "בשעריך" ל"בקרב מחניך"

י. יינה של תורה

קרבת השי"ת כאב לבניו

"לדרוש" בעת "הימצאו", ו"לקרוא" - "בהיותו קרוב" / אהבת השי"ת לישראל - כאב ל"חינוך קטן" / אהבה גלויה גם כשאין ראויים לכך / לדרוש קרבת ה', ולגלותה בכל כוחות נפשו

(עי' לקוטי שיחות ח"ד עמ' 200 ואילך)

יד. פנינים דרוש ואגדה

איך מסתתר "גילוי" בתוך "הסתר"? / גם אם לא שכה, יש לעיין בשו"ע!

טו. חידושי סוגיות

בגדר מצות תשובה וידווי

יקשה במ"ש הפוסקים דדי באמירת חטאתי לידווי אף שבש"ס משמע דהוא וידווי רק על שגגות ולא על זדונות ומרדים / יסיק ע"פ הש"ס במק"א ב' גדרים בתשובה ובידווי

(עי' לקוטי שיחות ח"ז עמ' 193 ואילך)

יט. תורת חיים

שליח הציבור בימים הנוראים

תפקידו של שליח ציבור בימים נוראים והצורך ללמוד את פירושם של התפילות והפיוטים; על הש"ץ לעורר את הקהל בדברי התעוררות במשך הימים הנוראים, והודאות שתתקבלנה כל התפילות לפני ה'

יט. דרכי החסידות

לאת כבוד אגוף

לקראת שבת

כא

כבר את ה' - מהונך ומגרונוך

נהניתי להודע . . מאשר עבר לפני התיבה בימי רצון ימים הנוראים דשנה זו, וכבר ידוע מאמר רז"ל כבר את ה' מהונך אל תקרי מהונך אלא מגרונוך (רש"י משלי ג' ט') ובזהר ח"ב צ"ג ע"א מהונך, מחינך וחודה דנגונא, ויה"ר שהתפלות בתוך תפלות שאר ישראל יפעלו על כל השנה כולה הן בגשמיות והן ברוחניות.

כן נהניתי ממה שקיים כתוב הנ"ל כפשוטו מהונך ממונך ומסר הסכום לקופת צדקה . . והשי"ת יברכו ואת זוגתו שיחיו בהמצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

(אגרות קודש ח"י עמ' יט)

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"לקוח את ספר התורה" – ציווי

מדוע מאחר רש"י את תיבת "הלוך", ומביאה רק לאחר התיבות "זכור" ו"שמור" הכתובות לאחרי בתורה!?! רש"י בא ללמד ש"לקוח" הוא ציווי ולא "לשון מקור", ואת זאת מלמדים "זכור" ו"שמור" וה"הלוך" המופיע לאחריהם – בנביאים, שרק שם הוא בל" ציווי / ביאור "לשון מקור" בדרך הרמז – יחידה שבנפש החודרת במוחין – "זכור", מדות – "שמור", עד לכח המעשה – "הלוך"

בפרשתנו הובאו דברי משה רבינו אל הלויים אחרי שסיים לכתוב את ספר התורה: "לקוח את ספר התורה הזה, ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלקיכם, והי' שם בך לעד" (לא, כו). ומפרש רש"י:

"לקוח – כמו: 'זכור', 'שמור', 'הלוך'".

ויש לדקדק בסדר הדוגמאות שמביא רש"י:

הנה תיבת "זכור" כתובה בתורה כמה פעמים בספר שמות (בא יג, ג. יתרו כ, ח); תיבת "שמור" כתובה בספר דברים (ואתחנן ה, יב. ראה טז, א. תבוא כז, א); אולם תיבת "הלוך" כתובה כבר בספר בראשית (נח ח, ג-ה. תולדות כו, יג. ועוד)!

וא"כ מדוע מאחר רש"י את תיבת "הלוך", ומביאה רק לאחר התיבות "זכור" ו"שמור" (שכתובות לאחרי בתורה)?!

ב. וי"ל בזה:

כוונת רש"י בפירושו כאן, היא להשמיענו ש"לקוח" שאמר משה הוא ציווי; והחידוש בזה הוא, שאף ש"לקוח" אינו לשון של פעולה וציווי, אלא לשון המורה על עצם ענין

דברי התעוררות בימים נוראים

במענה על מכתבו מג' אלול, בו כותב אשר נתקבל לש"ץ בביהכ"נ, וכמנהג ישראל ותיק – ידבר לפנייהם דברי התעוררות בעשרת ימי תשובה הבע"ל.

ומובן שנכון עשה, ובודאי יהי' שם מנין ויותר שומרי שבת. וישתדל להרכות מספרם הלוך והוסיף, ע"י דברי התעוררות בר"ה וכו' באופן רשמי, ודברי התעוררות בכל עת מצוא שעת הכושר, ובפרט כללות עשי"ת, הימים והלילות עליהם נאמר דרשו ה' בהמצאו וכו', קירוב המאור אל הניצוץ. ומה לדבר – תכלית המכוון צ"ל מתאים לדבר משנה המעשה הוא העיקר. והאופנים להסבירם הרי זה תלוי בסוג המתפללים ותכונות נפשם. וכולל – ההסברה שהרי זה טובה לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, ואף שלפעמים אין מובן כ"כ בשכל, הרי טבעי הדבר שאי אפשר לשכל גבולי – להבין ולתפוס דבר בלתי גבולי, שזהו באין ערוך הרבה מלעייל פילא בקופא דמחטא וכו'.

(אגרות קודש חמ"ו עמ' תו)

תתקבלנה כל התפילות

שמחתי לקבל את מכתבו בו מתבטא, אשר "בטח עם העזר וסיוע כו' התקבלו התפילות שלי".

וכידוע הסיפור בשם הרה"צ והרה"ג הרה"ח מגדולי תלמידי המגיד הגדול ר' לוי יצחק מברדיצ'וב, זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שהכריז בסיום אחת התפילות בימים נוראים – ידוע שספק ברכות להקל, וכיון שבתורתו הקדושה של השם יתברך ישנו פסק דין ברור, שיעשו ברכה בשם ומלכות, מלך מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו בית ישראל, הרי זה דבר ודאי, שלא יכול להיות בזה כלל שום ספק וספק ספיקא.

וכמו בענינים רבים, שתורת החסידות מוסיפה ביאור ברוחב ובעומק, כך גם בענין זה – הדבר מובן יותר ע"י התוכן של פרק י"א באגרת התשובה לרבנו הזקן.

ומשם גם מובן שהאמור לעיל אינו רק ביום הכפור, כפי נראה מפשטות הלשון של הסיפור הנ"ל, אלא גם בכל יום כיון שאז אומרים, חנון המרבה לסלוח, המרבה דוקא.

אף שכמובן, יום כפור הוא מחילה וסליחה כללית על כל השנה, ובאופן שעצומו של יום מכפר, ובתפילה של כל יום הרי עיקר הקשר הוא רק עם אותו יום, כמובן נוסף על המבואר באגרת התשובה שם אלא שיום כפורים מכפר כו', עיין שם.

והשם יתברך יעזור לו שעוד רבות בשנים יקיים את הציווי כבד ה' מגרונו, כבד את ה' מהונו, וזה יהי' לאריכות ימים ושנים טובות יחד עם זוגתו שיחיו.

בברכה.

הלקיחה (כפי שנקרא בספרי הדקדוק – "לשון מקור"), מכל מקום הכוונה כאן היא לציווי, שהלויים יקחו את "ספר התורה הזה".

ביאור הדברים:

הלשון הרגילה, כאשר באים בצוות על פעולה של לקיחה, היא "קח" או "לקח"; אמנם הלשון "לקוח" היא "לשון מקור", והיינו שמובנה הוא (לא הוראה וציווי על פעולה מסוימת, אלא) נושא ה"לקיחה".

והנה, משמעותה של לשון מקור שוללת את ענין הפעולה; כי זהו ענין ה"מקור", שהוא מתאר את הנושא של הדבר כמו שהוא מופשט, מושלל מפעולה בפועל.

ולכן ב"פשוטו של מקרא", במקום שהכתוב נוקט ב"לשון מקור" – משתדלים לפרשו לא באופן של ציווי על פעולה מסוימת אלא בנושא מופשט.

ובנידון דידן, ה' מקום לפרש שתיבת "לקוח" היא כמשמעותה, ולא חלק מהציווי. והיינו, שתיבת "לקוח" אינה הוראה ללויים שיקחו את ספר התורה, אלא שיעור הכתוב כך הוא: "לקוח את ספר התורה הזה" – (אם ו) כאשר תהי' לקיחת הספר; אז בא הציווי לשים אותו במקום מסויים – ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלקיכם והי' שם בך לעד".

[כלומר: אם תהי' פעולת ה"לקיחה" של הס"ת – אז יש ציווי לשים אותו מצד הארון; ואם לאו – הרי שהספר ישאר במקום שהי' עד אז (שלא נתפרש בכתוב) קרוב לארבעים שנה. וכפי שמוכח מזה שמיד בסמיכות ליציאת מצרים נאמר "כתוב זאת זכרון בספר" (בשלח יז, יד), ועוד].

וזהו שנדרש רש"י לבוא ולחדש, שאף שתיבת "לקוח" היא "לשון מקור", מכל מקום בכתוב כאן משמעותה ציווי והוראה על פעולה מסוימת: אין הפירוש שמה שמזכיר את ה"לקיחה" כענין מופשט, אלא שמה מוצוה את הלויים לקחת בפועל את ספר התורה ולשים אותו מצד הארון.

ג. ועל זה מביא רש"י דוגמאות מכתובים אחרים, שבהם מצינו תיבה שהיא ב"לשון מקור" – ואף על פי כן, בהכרח שמובנה הוא בתור הוראה וציווי:

"זכור" – ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" (בא יג, ג): אף שנאמר "זכור" ולא "זכור" (או "תזכור"), מכל מקום מוכח מתוך הכתוב שם שכוונת משה היא ציווי זכור, ואי אפשר לפרש שהכתוב מזכיר את נושא הזכירה כענין מופשט בלבד. וכן הוא במ"ש "זכור את יום השבת לקדשו" (יתרו כ, ח), שגם שם ע"כ לפרשו כציווי לזכור; וכן מוכרחים לפרש במ"ש (ס"פ תצא) "זכור את אשר לך עמלק", ועוד.

"שמור" – "שמור את יום השבת לקדשו" (ואתחנן ה, יב): אף שנאמר "שמור" ולא "שמור" (או "תשמור"), מכל מקום בהכרח לפרשו כציווי לשמור, ואין אפשרות לפרש

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

שליח הציבור בימים הנוראים

תפקידו של שליח ציבור בימים נוראים והצורך ללמוד את פירושם של התפילות והפיוטים; על הש"ץ לעורר את הקהל בדברי התעוררות במשך הימים הנוראים, והוודאות שתתקבלנה כל התפילות לפני ה'

ללמוד ולעבור שוב על פירוש המילות של התפילות והפיוטים

חותם במכתבו שהוא גם כן ש"ץ, ובודאי למותר להעיר אותו על המנהג הטוב של ישראל ואפילו של גדולי ישראל שהיו ש"ץ, לעבור ולחזור קודם ראש השנה ויום הכפורים על התפילות והפיוטים עם פירוש המלות שבהם וגם מדרשות רז"ל, ובפרט שכותב ששייך הוא לגזע תרשישים כמו שכתב במכתבו על דבר התחנתו בגזע החוזה מלובלין הרי צריך להיות גם כן בזה דברים המתאימים בעניני התעוררות של תורת החסידות.

(אגרות קודש חיו עמ' שכד)

ש"ץ עם כל הכוונות

מסיים במכתבו שגמר במחשבתו להתפלל בתור ש"ץ בימים נוראים והקדושים הבאים עלינו לטובה, ויהי' לו גם כן עוזרים משוררים שיעזרוהו במקצת, ובטח ישתדל במדה האפשרית למעט בטרחתו, וידוע שני הפירושים במאמר רז"ל 'בכל כחו' – כפשוטו, או 'בכל כחו' – כוונתו, ומוכן אשר הפשט השני הוא יותר מתאים ברוחניות ובמילא יותר טוב גם בגשמיות.

...ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולבני ביתו שיחיו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

(אגרות קודש חיו עמ' שנה)

ומ"מ שלימות הוידוי לכתחילה הוא דוקא כשמזכיר "אנא השם חטאתי עויתי פשעתי כו' והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה" (ובסהמ"צ מ"ע עג נקט בנוסח וידוי השלם גם להוסיף בקשת כפרה), כי אז יש כאן גם חרטה על העבר ע"מ שיתכפר לו וכו', ולענין זה צריך להתוודות ולהתעצב על אשמתו במה שהזיד ומרד וכו', כיון שמשלימות התשובה הוא שיהי' גם וידוי על העבר ולא רק קבלה לעתיד, ולכן צריך לפרט כל הלשונות דחטאתי עויתי פשעתי כו'.

שהכתוב שם מדבר על השמירה בנושא מופשט בלבד. וכן הוא במ"ש "שמור את חודש האביב" (פ' ראה טז, א), ועוד.

ומכיון שכן, אין פלא גם בנדו"ד, שאף שלשון הכתוב היא "לקוח" – ולא "קחור" וכיו"ב – מכל מקום הכוונה היא לציווי והוראה על פעולה מסויימת (ולא רק נושא הלקיחה כענין מופשט).

ד. ומעתה מיושב בפשטות למה הביא רש"י את הראי' מתיבת "הלוך" רק לאחר התיבות "זכור" ו"שמור" – כי אמנם מצינו לשון "הלוך" כבר בס' בראשית (כנ"ל ס"א), אך שם אין זה בתור ציווי אלא כסיפור דברים: "וישובו המים מעל הארץ הלוך ושוב", "והמים היו הלוך וחסור", "ויגדל האיש וילך הלוך וגדל"; ואם כן, אין זה שייך לענינו כלל.

כוונתו של רש"י בזה שהוא מביא תיבת "הלוך" – היא ל"הלוך" כמו שבא בכתוב בתור ציווי על הליכה בפועל, ו"הלוך" מסוג זה נמצא רק בספרי הנביאים. וכמו: "הלוך ודברת אל דוד וגו'" (שמואל-ב כד, יב – זו הפעם הראשונה שנאמר "הלוך" בענין ציווי), "הלוך וקראת באזני ירושלים וגו'" (ירמ' ב, ב). ועוד.

ונמצאנו למדים שהסדר ברש"י מדוייק הוא: "זכור" – בספר שמות, "שמור" – בספר דברים, ו"הלוך" – בספרי הנביאים.

ה. ובדרך הרמז י"ל בסדר הראיות – "זכור, שמור, הלוך":

נתבאר במקום אחר (ראה לקוטי שיחות ח"ט עמ' 140) שכאשר ציווי על פעולה נאמר בלשון "מקור", הרי זה מורה שהפעולה צריכה להיעשות לא רק בכח העשי' של האדם, כי אם גם בכח ה"מקור" שבנפש, היינו מצד מקור הכוחות שבנפש, שהמקור הוא למעלה מכחות האדם.

והנה, "מקור" הכחות שבכל אדם הוא הבחינה הכי נעלית של הנשמה, הנקראת "יחידה" שבנפש.

וקמ"ל רש"י שאף שבחינת "מקור" היא למעלה מכוחות האדם, מ"מ הוא ציווי על פעולה, ולא רק נושא מופשט – והיינו, שאין להשאיר את מדרגה נעלית זו כענין נעלה ונשגב השייך רק לעצם הנשמה כו', אלא יש לקשרה עם פעולה בכחות הפרטיים של האדם.

ומתחילה נמשכת מדרגה זו בה"מוחין", בכחות השכליים של האדם – וזהו הרמז שבתיבת "זכור", וכידוע בסה"ק שזכרון הוא כמוח הזכרון, כח החכמה שבראש (ראה לקוטי תורה סוף פ' קדושים. הוספות לויקרא נב, ד. ובכ"מ);

ואח"כ צריך להמשיך ב"מדות", בכחות הרגש שבלב – וזהו הרמז שבתיבת "שמור",

כידוע ששמירה היא בלב (ראה תורת כהנים תחלת פ' בחוקותי: "כשהוא אומר שמור - הרי שמירת הלב אמורה". וראה רמב"ן תצא כד, ט);

ועד לכח העשי' שהוא הכח התחתון בהאדם - שזהו הרמז שבתיבת "ה'ו'ך", כח העשי', ולא רק העשי' שעל ידי היד אלא בדרגא הכי תחתונה: עשי' שעל ידי הרגל כו', שבחי' "מקור" הוא בחינת "יחידה" שבנפש, ענינו לפעול בכל הכוחות הפרטיים של האדם, משכלו שבראש ועד לכח העשי'.

חזינן דאף מי שאין עונו מתכפר ונמחל כלל, ונשאר הפגם והקלקול בעולם, מ"מ יצא ידי תשובה והוי "עושה מעשה עמך". וביאור הדבר הוא דמצינו מתבאר מל' הפוסקים דעיקר גדר מצות תשובה אינו תענית וכפרה וכו', אלא עצם ההחלטה שלא לחטוא עוד, עיי' ל' הרמב"ם להלן פ"ב ה"ב ואגרת התשובה לאדמו"ר הזקן פ"א, והיינו דהעיקר הוא הקבלה על להבא ולא החרטה והכפרה על העבר.

אבל מאידך גם חרטה וכפרה על העבר עד שימחלו מן השמים ה"ה בכלל שלימות קיום התשובה עצמה, אלא שאינה מעצם גדר החיוב ממש ולכך אינה מעכבת (עיי' מנ"ח מצוה שסד ועוד), ולכך אף באיסורי תורה שאינן מתכפרים לעולם כמוליד ממזר דלעיל, עצם חיוב תשובה שייך בי' כשמקבל על עצמו ע"י ה'בא לא לעשות איסור, כי חיוב תשובה עצמו הוא רק החיוב ע"י האדם לעשות מעשה תשובה אבל אי"ז מכלל החיוב שיתקיים המבוקש והתכלית שבמעשה התשובה שיימחל לו מן השמים, אלא שסו"ס כיון שזהו המבוקש והתכלית מתוכן המצוה שעושה - הרי מחילה וכפרה זו גורמות לידי שלימותה של גוף מצות התשובה (ולכן מנו הפוסקים ביחד עם התשובה דרכים ומעשים שונים הגורמים מחילה וכפרה, ראה שערי תשובה לר"י, חובות הלבבות, אגרת התשובה לרבינו הזקן ועוד).

והנה פשוט שקיום מצוה שייך דוקא מחיים, וכהא דאמרו בשבת ל ע"א במתים חפשי, וא"כ כשם שמצות תשובה היא דוקא מחיים, גם כפרה שבגדר שלימות

ומענתה יש לומר דהוא הדין בענין הוידוי שיש בו ב' הגדרים הנ"ל, עצם המצוה ושלימות המצוה (שהרי הוידוי הוא תשובה, כי ענין וגדר הוידוי הוא שמוציא תשובתו בפיו, עיי' לקו"ש חלק לח נשא בארוכה), דגוף החיוב הוא מה שנוגע לקבלה על לעתיד לקיים דיני התורה, פי' דזה שמודה ומתוודה שמה שעשה הוא חטא הוא כמו הקדמה וסניף לזה שמחליט עתה שלא לעשות עבירה, דכיון שמכיר עתה שהמעשה שעשה הוא דבר שאסור על פי התורה לכך גומר בלבו שלא לעשותו בעתיד. אבל אין העיקר כאן בעצם מה שמתחרט על החומרה הגדולה בזה שהוא עשה העבירה ההיא, רק עצם הידיעה וההכרה שמודה דמעשה ההוא הוא איסור תורה, ולזה אף האומר "חטאתי" בלבד ולא פירש שעשאה מתוך מרידה וזדון, רק מזכיר עצם מעשה האיסור שעשה (ד"חטאתי" היינו אפי' בשגגה, כלומר שבאמירה זו רק מכריז על המעשה ההוא שהוא מעשה איסור, בלי לרמז באיזה אופן חמור עשאו הוא), שפיר יצא עצם החיוב של וידוי.

ע"א, שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזרי' ברומי שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהי' ר' ישמעאל דורש, אמר שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד, עבר על עשה ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו כו', עבר על ל"ת ועשה תשובה תשובה תולה ויוהכ"פ מכפר כו', עבר על כריתות ומיתות כ"ד ועשה תשובה תשובה תולה ויוהכ"פ תולין ויסורין ממרקין כו', אבל מי שיש חילול השם בידו אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביוהכ"פ לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת כו'. ע"כ. והק' המפרשים מהו שהשיב ראב"ע לרמב"ח דלא ארבעה הן אלא שלשה, הא אף הוא מנה ארבעה חלוקי כפרה - עשה, לא תעשה, כריתות ומיתות כ"ד וחילול השם.

והמהרש"א כ' דלראב"ע ג' הם כי התשובה ה"ה "עם כל אחד ואחד", וא"כ מצוות עשה אינם חלוקה בפ"ע כיון שאין להם כפרה אחרת ומיוחדת שאינה בשאר החלוקות. ולתי' לכאורה קשה דראב"ע לא חידש דבר מהותי באמרו דלא ד' הן אלא ג', ונראה כמחלוקת סתמית איך נכון להגדיר המנין (שהרי גם רמב"ח ודאי סבר בשיטה אחת עמו דעל מ"ע די בתשובה), ויותר מסתבר דמחלוקת מהותית יש כאן (והרי אי"ז רק שאלה ותשובה אלא היא פלוגתת תנאי, כי בתוספתא שם אכן נקיט כמנין רמב"ח בשאלתו).

ובס' עקידה בפרשתנו ש' סג ד"ה ועתה ראה כתב דג' הן כיון שחלוקה האחרונה אינה מן המנין, דבחלוקי כפרה נמנים רק אלו ש"האדם יתכפר בהם בחייו", ולכך

אין חילול השם כמנין כיון שהוא דבר ש"לא יכופר עד ימותוך" (ולדידי' צ"ל דזה שבמ"ע די בתשובה לבדה הוי שפיר חלוקה וסוג בפ"ע, ובפרט את"ל דלא הרי תשובה על מ"ע כהרי תשובה על מל"ת וחמורות, ועוד י"ל ואכ"מ). ולפ"ז דברי ראב"ע הם חידוש מהותי, דגדר כפרה הוא דוקא מחיים. ותי' זה עולה יפה יותר בל' הש"ס, דתחילה מנה ראב"ע הג' של מנינו, ואח"כ הוסיף בל' "אב"י מי שיש חילול ה' בידו" את זה שאינו מן המנין, משא"כ להמהרש"א ה' צ"ע. ומה שלכאו"מ"ע אינה "חלוקה" מאחר שאין בה דבר עם התשובה, אפ"ל דסו"ס זה גופא היחודיות כסוג ו"חלוקה" בפ"ע - שאי"צ עוד מלבד התשובה, וגם י"ל דלא הרי תשובה על מ"ע כהרי תשובה על מל"ת, חמורות וכו'. ועוד י"ל ואכ"מ.

ועדיין צלה"ב בתי' העקידה גופא דהך סברא, למה כפרה דלאחר מיתה לא ייקרא שמה כפרה מאחר שסו"ס מתכפר העוון ואינו נענש לעוה"ב (עיי' אגרת התשובה רפ"ב), וגם עדיין צריך להגדיר יותר הפלוגתא בין רמב"ח לראב"ע אי חשיב כפרה.

והנה אי' ביבמות כב: גבי ממזר המחוייב בקללת אביו, דמקשי דבאיסור זה כתיב "ונשיא בעמך לא תאור", והאי אב (שבא על ערוה והוליד ממזר) לאו בגדר "עושה מעשה עמך", ומשני דהיינו בשעשה תשובה, ואף שהמוליד ממזר לאו בר תשובה הוא לענין תיקון חטאו, "מעוות לא יוכל לתקון", מ"מ די' לתשובתו להחשיבו "עושה מעשה עמך".

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

שנה ראשונה או שנה שמינית?

מקץ שבע שנים כמועד שנת השמטה גו' הקהל את העם וגו'

מקץ שבע שנים - בשנה ראשונה של שמיטה, שהיא השנה השמינית (לא, י"ב. רש"י)

לשון רש"י "בשנה ראשונה של שמיטה, שהיא השנה השמינית" תמוהה היא לכאורה. שהרי, כאשר כותב שמדובר ב"שנה ראשונה של שמיטה" כבר מובן מעצמו שהכוונה ל"שנה השמינית", ומדוע כותב שני הדברים, "שנה ראשונה של שמיטה" וגם "השנה השמינית"?

ויש לומר שבלשון זה נתכוון רש"י ליישב קושי כללי בזמן מצות הקהל:

הטעם והמכוון להמצוה ד"הקהל את העם גו'" הוא כדברי הכתוב "למען ישמעו גו' ויראו את ה' אלקיכם וגו'" (לא, י"ב). אמנם לפי זה יוקשה זמנה של מצוה זו, "מקץ שבע שנים", שהרי כשבאים לעורר על עשיית דבר, ובפרט על יראת ה', מן הראוי שתהי' ההתעוררות לא בסיום תקופה, אלא בהתחלתה של תקופה!

וזהו מה שמיישב רש"י בלשונו "בשנה ראשונה של שמיטה שהיא השנה השמינית", שבזה מבאר טעם קביעת זמנה של מצות הקהל בזמן זה דווקא. ביאור הדברים:

מובן בפשטות (וראה ספורנו בהר כה, ד. אברבנאל כאן. ועוד), שכאשר באה השנה השביעית ויהודי משבית את שדהו וכרמו, כמצוות השמיטה - הרי שיש לו יותר זמן, בהיותו פנוי מעבודת האדמה, להתעסק בלימוד התורה, המביאה לידי יראת ה' ושמירת המצוות.

והנה, כאשר באים להתחיל מחזור חדש של "שש שנים" שבהן חוזרים ועוסקים בעבודת האדמה, יש צורך בהתעוררות מיוחדת שתפעל על שש השנים הבאות, שגם בהן יהי' מצב של "ויראו את ה'", כפי שהי' בשנת השמיטה. וזהו מה שנקבעה מצות הקהל אחרי שנת השמיטה,

כי תוכן מצות "הקהל" הוא "להמשיך" את אותה התעוררות והתחזקות של שנת השמיטה גם לשש השנים הבאות.

ועל פי זה מיושב לשון רש"י "שנה ראשונה של שמיטה שהיא שנה שמינית", כי בזה מבאר התוכן דמצות "הקהל" - שהתחלה של המחזור ד"שש שנים" - "שנה ראשונה של שמיטה" - "תקבל" מהתוכן דיראת ה' של שנת השמיטה שלפני, באופן שיהיו המשך אחד ועד שתיקרא בשם "שנה שמינית".

(ע"פ לקוטי שיהות חפ"ד עמ' 197 ואילך)

בין "בשעריך" ל"בקרב מחניך"

הקהל את העם גו' וגרך אשר בשעריך

(לא, י"ב)

בנוגע למצות הקהל כתב הרמב"ם "הקריאה והברכות בלשון הקודש כו' ואע"פ שיש שם לועזות וגרים שאינם מכירים - חייבים כו' לשמוע" (הל' חגיגה פ"ג ה"ה).

ויש לומר שהמקור לזה שגם "גרים שאינם מכירים" חייבים לשמוע את דברי התורה הנאמרים בהקהל הוא מלשון הכתוב "וגרך אשר בשעריך":

בשאר המקומות בכתוב נקראו הגרים "גרך אשר בקרב מחניך" (ר"פ נצבים) או "הגר הגר בתוככם" (בא י"ב, מט, ועוד), אך כאן נאמר "וגרך אשר בשעריך".

והנה, "בקרב מחניך" או "הגר בתוככם" מורים על אלו שלא נתגיירו מקרוב כי אם נכנסו כבר "בתוככם" ו"בקרב מחניך", ומכירים לשון ומנהגי ישראל. אך הגר "אשר בשעריך" מורה על מי שרק עכשיו נכנס ל"שעריך" ונתגייר, ועדיין לא הספיק להיכנס "לתוך" המחנה, וללמוד המנהגים והשפה וכיו"ב.

ומלמדנו הכתוב, שגם גר כזה חייב להשתתף במעמד הקהל - אף שאינו מבין. ומזה מקור מפורש לדברי הרמב"ם דלעיל.

(ע"פ אגרות קודש חפ"ד עמ' פ"ב)

שיחות קודש תשל"ה ח"א עמ' 50 ואילך)

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

בגדר מצות תשובה ויידוי

יקשה במ"ש הפוסקים דדי באמירת חטאתי לוידיי אף שבש"ס משמע דהוא יידיי רק על שגגות ולא על זדונות ומרדים / יסיק ע"פ הש"ס במק"א ב' גדרים בתשובה וביידיי

חטאים עונות ופשעים. ומסיק בשמעתין דהלכתא כרבנן.

והנה הרמב"ם בריש הל' תשובה כ' "כיצד מתודין, אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה וזהו עיקרו של ויידוי". אבל להלן גבי חיוב ויידוי על כל אחד ביוהכ"פ כ' (פ"ב ה"ח) "הוידיי שנהגו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו (כולנו) והוא עיקר היידיי", דמשמע דבאמירת "חטאתי" סגי ומתכפרים כל עבירותיו, גם זדונות ומרדים (אבל עיי' לה"מ. מיהו עיי' ל' הטור ורמ"א ובפרט ש"ע רבינו הזקן סי' תרו דמפורש כנ"ל), והוא פלא, דהא קיי"ל כרבנן דסברי דרק המתודה על החמור יותר מתכפר לו הקל ולא להיפך, ואיך יהי' די באמירת חטאתי לבד המתאמת על שגגות דקיל.

והנראה בזה בהקדים דאי' ביזמא פו

איתא ביזמא לו: לענין וידיי תשובה, ת"ר כיצד מתודה עויתי פשעתי וחטאתי, וכן בשעיר המשתלח הוא אומר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם. . דברי ר' מאיר, וחכ"א עונות אלו הזדונות וכן הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה, פשעים אלו המרדים (העושה להכעיס, רש"י) וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי. . לכל חטאתם אלו השגגות וכן הוא אומר נפש כי תחטא בשגגה, ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות (בתמי'), אם על הזדונות ימחלו לו שוב אין צריך לבקש על השגגות, רש"י), אלא כך הי' מתודה חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך אני וביתי וכו'. ע"כ. פי' דנחלקו בסדר היידיי, דלר"מ מזכיר תחילה עונות ואח"כ פשעים ואח"כ חטאים, כסדר שנזכרו בכתוב, ולרבנן מזכירים בסדר

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

קרבת השי"ת כאב לבניו

"לדרוש" בעת "הימצאו", ו"לקרוא" - "בהיותו קרוב" / אהבת השי"ת לישראל - כאב ל"תינוק קטן" / אהבה גלויה גם כשאין ראויים לכך / לדרוש קרבת ה', ולגלותה בכל כוחות נפשו

עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים מסוגלים הם ביותר ל"תשובה וצעקה", וכפי שכתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ו) "אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים היא יפה ביותר, ומתקבלת היא מיד".

ומקור הדבר שימים אלו מסוגלים לתשובה, הוא מהכתוב (ישעי' נה, ו) "דרשו ה' בהמצאו", שעליו אמרו חז"ל (ר"ה יח, א ובפרש"י) שהקב"ה "מצוי לו" לאדם ב"עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים".

ויש לתמוה בזה, דהלא המצאו של הקב"ה לאיש הישראלי בעשרה ימים אלו צריך להביא התעוררות בכ"ז ענייני עבודת הבורא ית"ש, ובפרט בעבודת התפילה, שבעת שהקב"ה מצוי וקרוב אליו מתקבלות תפילותיו מיד. אך מהי השייכות המיוחדת של קירוב וגילוי זה לעבודת התשובה דווקא?

ויש לבאר היטב מהות "המצאו" של הקב"ה, וכנגדה עבודת האדם ד"דרשו ה' בהמצאו". וגם מה שילמד האדם לעבודתו מסיפיה דקרא "קראוהו בהיותו קרוב", שכל אלו הם יסוד ועיקר גדול בעבודת האדם את בוראו בימים קדושים אלו.

"לדרוש" בעת "הימצאו", ו"לקרוא" - "בהיותו קרוב"

על דרך הפשט, שני חלקי הכתוב "דרשו ה' בהמצאו" ו"קראוהו בהיותו קרוב", הוא

איך מסתתר "גילוי" בתוך "הסתר"?

ואנכי הסתיר אסתיר פני ביום ההוא
(ל"א, יח)

בספר תולדות יעקב יוסף (ר"פ בראשית) כותב "שמעתי ממורי [הבעל שם טוב] זלה"ה שאם ידע האדם שהקדוש ברוך הוא מסתתר שם, אין זה הסתרה כי נתפרדו כל פועלי און. וזהו שכתוב "ואנכי הסתיר אסתיר פני מהם", ר"ל שיסתיר מהם, שלא ידעו שהקדוש ברוך הוא שם בהסתרה זו". והיינו, ש"הסתיר אסתיר פני" פירושו שההסתר עצמו מוסתר, עד שלא מורגש שיש "הסתר".

והנה, בלקוטי תורה (בחקוקי מח, סע"א ואילך) מכאר כ"ק אדמו"ר זקן נ"ע, שהענינים המבוארים בתוכחה, הנה "לפי האמת אינם רק ברכות", וזה שנראים הם כהיפך הברכה, היינו משום שברכות אלו הן ממקום גבוה מאוד "מבחי" סתום". ועפ"ז מובן בענינו, שגם "ואנכי הסתיר אסתיר", הרי "לפי האמת" הוא ברכה נעלית.

ויש לבאר זה בהקדים המבואר בספרי חסידות ש"באמת שרש המסקן [המכסה והמסתיר על הקדושה] גבוה מאד, שלכן יש בו הכח להסתיר ולהעלים" (דוך מצוותיך [להצמח צדק] קכת, ב, וראה גם תורת שלום עמ' 148, ובכ"מ). והיינו, שכח ההסתר וההעלם על אלקות מקורו מבחינה גבוהה יותר מענין הגילוי, כי זה עצמו שיש בו כח להעלים על אור הקדושה ה"ז ראי' שהוא נעלה יותר ממנו.

ונמצא, שכאשר יש התעלמות וכיסוי על קדושה הנה באמת יש כאן גילוי "כח ההתעלמות" של הקב"ה, שהוא כח נעלה יותר מכח הגילוי. ועפ"ז, כאשר ההסתר עצמו מוסתר, ואין מורגש שהוא הסתר, יש כאן באמת גילוי כח נעלה עוד יותר.

וזהו גודל הברכה ב"ואנכי הסתיר אסתיר", כי

גם ה"הסתר אסתיר" הוא מ"אנכי" - מהקב"ה בעצמו. ובמילא, לא רק שאין בזה העלם על אלקות, אלא אדרבה, כאשר מתבוננים מהו באמת ענין "הסתר אסתיר" מגלים שע"י ה"הסתר אסתיר" נתגלה ענין "גבוה מאוד", שהוא ענין נעלה יותר מכח הגילוי של אלקות.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ט עמ' 193 ואילך)

גם אם לא שכה, יש לעיין בשו"ע!

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל

(ל"א, א)

בתרגום יונתן בן עוזיאל מפרש "וילך משה" - "ואזל משה למשכן בית אולפנא", והיינו, שקודם שלימד משה את ישראל, הסתכל תחילה בתורה. ומזה רואים דבר נפלא:

אצל משה רבינו הי' מושלל ענין השכחה, וכמאמר רז"ל "בתחילה הי' משה למד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה" (נדרים לה, סע"א). ואפילו תלמידו יהושע, זכר את כל תלמודו, כדאיתא בגמרא "בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך, אמר לו, רבי, כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר" (תמורה טז, א).

ומ"מ, למרות שכל עניני התורה היו אצל משה בתכלית השלימות, מ"מ כאשר הוצרך ללמד הוראה לבני ישראל, "וילך משה" "למשכן בית אולפנא" להסתכל תחילה בתורה.

ומזה הוראה לכל אחד ואחד, שכאשר מתעוררת אצלו שאלה, אין לו לסמוך על זה שכבר למד ענין זה כ"כ פעמים, ובמילא זוכר את הדין היטב, אלא עליו לעיין בשו"ע מחדש.

(ע"פ שיחת שי"פ וילך תשכ"ח - תורת מנחם חמ"א עמ' 36 ואילך)

לקראת שבת

יא

כפל לשון של אותו התוכן, ליופי המליצה, שבהיות ה' "מצוי" ו"קרוב" יש "לדרוש" ו"לקרוא" את הקב"ה (וראה במצודות עה"פ).

אך בדרך ההלכה והדרוש, ובפרט על פי פנימיות העניינים, ודאי ששני חלקי הכתוב הם עניינים שונים זה מזה, ובכל אחד מהם תוכן וחידוש מיוחד. אשר "המצאו" של הקב"ה מעורר את ישראל ל"דרשו את ה'", ואלו "בהיותו קרוב" צריך לעורר את האדם ל"קראוהו", וכפי אשר יתבאר.

אהבת השי"ת לישראל - כאב ל"תינוק קטן"

כאשר השי"ת "מצוי" לו לאדם, מורה הדבר על כך שהאדם לא התאמץ ועבד בכדי לזכות לגילוי זה. ד"מציאה" משמעותה שהאדם לא חיפש והתייגע אחר הדבר, שהרי לא יתכן לומר שאדם יהיה טורח "לחפש מציאה", אלא בא לו הדבר פתאום בהיסח הדעת (סנהדרין צז, א).

ומכך מובן, שהפסוק "בהמצאו" מדבר באדם שמצד עבודתו ומעלתו אינו ראוי לגילוי זה של קרבת השי"ת, ומכל מקום הקב"ה "מצוי" לו מבלי התחשב במעמדו ומצבו, והרי הוא מקבל את הגילוי כאדם המוצא מציאה בהיסח הדעת בלא שעמל על כך.

וגילוי זה בא לאדם בימים אלו שבין ר"ה ויום הכפורים:

בתחילת השנה, עושה האדם חשבון צדק מכל מעשיו דיבוריו ומחשבותיו במשך השנה שעברה, ואם אינו מרמה את עצמו, הרי יודע אדם את האמת אשר מצבו הרוחני רחוק ביותר מכפי הרצוי, ואפילו "כדבעי ליה למיעבד לא עבד" (כתובות טז, א), ויכול ליפול בייאוש ח"ו, בחשבו מי אני ומה אני שאוכל להתעלות ולהתקרב אל הבורא ית"ש.

ועל כך מודיע הקב"ה, שבימים אלו באופן מיוחד הרי הוא "מצוי" לאדם, שהוא מתגלה ליהודי בדרך "מציאה" שאינה קשורה עם עבודתו במשך השנה שעברה ועם מצבו הרוחני. ויתרה מזו: שמתגלה אף למי שאינו טורח כלל לחפש ולבקש קרבת ה'; אלא כמציאה הבאה לאדם בהיסח הדעת, מתגלה השי"ת לכל איש ישראל באופן שווה. וטעם הדבר שזוכה כל יהודי לגילוי נפלא זה של קרבת ה', אף שמצד עבודתו אינו ראוי לכך כלל:

בנוגע לאהבתו של הקב"ה לישראל, איתא במדרש (אגדת בראשית פ"ה, א) שעוצם אהבה זו נרמז בכתוב (הושע יא, א) "כי נער ישראל ואוהבהו". וממשיל את הדבר לאהבת האב לבנו הקטן: "כשם שבנו של אדם כשהוא תינוק קטן, אם יחטא אין אביו מסלק עליו מפני שהוא קטן. . . כך ישראל, אפילו חוטאין. . . מעלה עליהן שהן כתינוק קטן, שנאמר כי נער ישראל ואוהבהו".

הנה מצאנו כאן עוצם אהבת השי"ת לכל יהודי, אפילו חוטא ח"ו, שאוהבו אהבה

עצמית ובלתי תלויה בשום דבר, כאב האוהב את בנו התינוק בלא תנאים ואפילו כאשר יחטא לו. ומשום כך, גם כאשר אין הנהגת האדם כדבעי במשך השנה כולה, הנה בימים שבין ראש השנה ליום הכפורים מתגלה הקב"ה לכל יהודי, גם כאשר הדבר בדרך "מציאה" שאינו ראוי לכך מצד עצמו.

אהבה גלויה גם כשאינן ראויים לכך

והנה, אף שהקב"ה מתגלה לכל איש ישראל בימים אלו, מכל מקום יכול הדבר להיות באופן שאינו מרגיש בגלוי קרבת השי"ת. ועל דרך הבן הקטן שיחטא לאביו, שאף שאינו "מסלקו מעליו", מכל מקום במצב זה אין אהבת האב מתגלה אל הבן באופן שירגיש בפועל את קרבת האב אליו.

ועל-דרך-זו יכול האדם לומר: הן אמת שמפני האהבה העצמית של הקב"ה לעם קרובו, אינו "מסלק מעליו" גם כאשר הם חוטאים, והוא "מצוי לו" בדרך מציאה; אך עדיין אולי אין כאן קירוב, שאין זה באופן שירגיש האדם קירובו להשי"ת.

ועל כך מוסיף הנביא ומודיע "קראוהו בהיותו קרוב" – שבימים נעלים אלו, לא זו בלבד שהקב"ה מצוי לכל יהודי ועוזרו ומסייעו לשוב אליו, אלא גם "קרוב" אליו, שמבלי הבט על מעמדו ומצבו הרוחני, מרגיש האדם באופן גלוי אהבתו וקרבתו של הקב"ה לישראל.

לדרוש קרבת ה', ולגלותה בכל כוחות נפשו

תכלית התגלות השי"ת ליהודי בימים אלו, היא שיתעורר האדם חזרה אל קונו "כמים הפנים לפנים" (משלי כז, ט). ואם כן הנהגת האדם ועבודתו מחמת התגלות השי"ת עליו, עליה להיות בדוגמת "המצאו" ו"בהיותו קרוב":

"דרשו ה' בהמצאו"

כאשר יהודי אינו מתייגע בעבודת ה' משך כל השנה, הרי עבודתו היא באופן של "מציאה" – שאינו משים ליבו ועיונו בעבודת ה', אלא עוסק בתורה ומצוותיה בהיסח הדעת בלא השתדלות ויגיעה.

וכאשר מתגלה אליו השי"ת בדרך "מציאה" בלא השתדלות מצידו, צריך הדבר לעוררו "לדרוש" את ה', שדרישה משמעה בקשה וחיפוש חזק ביותר (ראה רש"י ד"ה ודרשת – סנהדרין מ, סע"א), שהאדם מתייגע ומתעסק בהשתדלות רבה בעבודת הבורא, ועד ש**תובע** (כהתרגום עה"פ) ממש קרבת ה'.

"קראוהו בהיותו קרוב"

ואילו הפרט השני שבכתוב, שהקב"ה מצוי לכל יהודי באופן שמרגיש קרבת ה', מעוררו שלא יסתפק בדרישה שדורש ומחפש קרבת ה' רק מצד פנימיות נפשו; אלא שתהיה הדרישה אצלו בגלוי בכל כוחות נפשו, והוא עניין ה"קריאה" – שהאדם קורא ומגלה את אשר טמון בלבו, וכמו כן בעבודת עשרת ימי תשובה, ש"יקרא" ויגלה את קרבת ה' באופן שכל פרט ופרט בכוחות נפשו יהיה מאיר וחדור בהארת קדושתו ית'.

